

ГОСПОДАРСТВО ДОКТОРА ГАЛЬВАНЕСКУ

1

Авто помітно, але плавко збільшило швидкість. Курява та гомін тісного й брудного південного міста зникли зовсім несподівано. Вони м'яко розтанули за темною стіною розкішних фруктових садів і буйних виноградників.

Шосе в'юнилося якийсь час в цьому зеленому оазисі, потім вибігло на піщаний пагорб і простяглася рівно між двох водяних просторів — буро-зеленої смуги Дунаю праворуч і величезного спокійно-синього плеса Кагулу¹ — з лівого боку. Тут шосе раптом скінчилося, і пружна гума коліс шорстко зашелестіла по добре второваній дорозі з дрібчастого, як зерно завбільшки, піску.

Сахно озирнулася. З-за зеленої гущавини, крізь марево міського пилу виткнувся одинокий димар, блиснула поруч золота баня, і вітрець жбурнув ще якісь невиразні відгомони далекого міста. Рені зникло. Ще далі позаду залишився Галац.

Свідомість цього приємно втішила Сахно. Вона легко зітхнула, радіючи, що, нарешті, скінчено докучливу біганину по нудних установах безладного міста, а неохайну залізницю замінило вигідне й швидке авто. Вона скинула плащ, умостилася зручніше на м'яких подушках і смачно запалила сигарету.

Справа і зліва віяло свіжістю і ароматом води. Авто ритмічно гойдало. День видався сонцясяйний. У перспективі — нові місця, нові люди, цікава робота. Сахно могла похвалитися в цей час, що вона цілком задоволена і з себе, і з своєї долі, і взагалі — з усього.

Пересип ширшав і кінчався. Хитким містком перескочили протоку, перетяли навкоси неглибокий лиман — де з коси на

¹ Кагул — велике озеро в Молдавії під містом Рені; відділене від Дунаю піщаним насипом.

ГОСПОДАРСТВО ДОКТОРА ГАЛЬВАНЕСКУ

1

Авто помітно, але плавко збільшило швидкість. Курява та гомін тісного й брудного південного міста зникли зовсім несподівано. Вони м'яко розтанули за темною стіною розкішних фруктових садів і буйних виноградників.

Шосе в'юнилося якийсь час в цьому зеленому оазисі, потім вибігло на піщаний пагорб і простяглася рівно між двох водяних просторів — буро-зеленої смуги Дунаю праворуч і величезного спокійно-синього плеса Кагулу¹ — з лівого боку. Тут шосе раптом скінчилося, і пружна гума коліс шорстко зашелестіла по добре второваній дорозі з дрібчастого, як зерно завбільшки, піску.

Сахно озирнулася. З-за зеленої гущавини, крізь марево міського пилу виткнувся одинокий димар, блиснула поруч золота баня, і вітрець жбурнув ще якісь невиразні відгомони далекого міста. Рені зникло. Ще далі позаду залишився Галац.

Свідомість цього приємно втішила Сахно. Вона легко зітхнула, радіючи, що, нарешті, скінчено докучливу біганину по нудних установах безладного міста, а неохайну залізницю замінило вигідне й швидке авто. Вона скинула плащ, умостилася зручніше на м'яких подушках і смачно запалила сигарету.

Справа і зліва віяло свіжістю і ароматом води. Авто ритмічно гойдало. День видався сонцясяйний. У перспективі — нові місця, нові люди, цікава робота. Сахно могла похвалитися в цей час, що вона цілком задоволена і з себе, і з своєї долі, і взагалі — з усього.

Пересип ширшав і кінчався. Хитким містком перескочили протоку, перетяли навкоси неглибокий лиман — де з коси на

¹ Кагул — велике озеро в Молдавії під містом Рені; відділене від Дунаю піщаним насипом.

кошу, де просто по твердому на два сантиметри під водою дну — і, знявши позад себе водяну куряву, знову виїхали на пісок. Дунай повертав праворуч і заслонявся високими стрілчастими очеретами. Кагул закругляв береги, і вже виростали з води сірі схили потойбічних згірків. Дорога враз повернула, зламавшись майже під прямим кутом, і побігла за згірками, обгинаючи затоку. Промайнуло дрібне рибальське селище — сіре, як земля, без тіні й рослин, голе під палючим сонцем, як згарище. Пісок дрібнішав. З-під коліс уже куріло білим пустельним порохом. Дорога пішла вгору. Озеро зникло на мить за глинищем, потім знову з'явилося вже ген далі — за вапняком і кучугурами. І раптом, перескочивши яругу, дорога вибігла в степ.

Далеко-далеко, до обр'ю, зазеленіла, забіліла весняна тирса, лице обсмалив гарячий вільний вітровий: йшли Буджацькі степи².

П'ятнадцять кілометрів путі пробігли хутко, непомітно.

Шофер озирнувся. Своім запорошеним видом, з віями, густо припудреними сухим інеєм вапняків, він був більше схожий на мірошника, і Сахно мимоволі всміхнулася. Однак, мабуть, і в неї фізіономія не була краща, бо шофер і собі відповів посмішкою.

— До Ялпуху вже недалеко! — гукнув він. — Ми переїдемо поромом через протоку, бо обгинати далеко.

— Добре, — погодилася Сахно.

— Так де ж будемо спинятися на сніданок? На перевозі чи почекаємо Ізмаїла? Ізмаїл ще не скоро — після полудня.

— Не знаю. Де краще, — звірилася на нього Сахно.

— Тоді на перевозі, — зразу вирішив той, — там є непогана корчма. Або і в старого Йонеску. Він мастак засмажити риби з яєчнею. Та й мускат у нього є добрий... для того, хто добре заплатить.

² Буджацькі степи — степи в південній Молдавії.

кошу, де просто по твердому на два сантиметри під водою дну — і, знявши позад себе водяну куряву, знову виїхали на пісок. Дунай повертав праворуч і заслонявся високими стрілчастими очеретами. Кагул закругляв береги, і вже виростали з води сірі схили потойбічних згірків. Дорога враз повернула, зламавшись майже під прямим кутом, і побігла за згірками, обгинаючи затоку. Промайнуло дрібне рибальське селище — сіре, як земля, без тіні й рослин, голе під палючим сонцем, як згарище. Пісок дрібнішав. З-під коліс уже куріло білим пустельним порохом. Дорога пішла вгору. Озеро зникло на мить за глинищем, потім знову з'явилося вже ген далі — за вапняком і кучугурами. І раптом, перескочивши яругу, дорога вибігла в степ.

Далеко-далеко, до обр'ю, зазеленіла, забіліла весняна тирса, лице обсмалив гарячий вільний вітровий: йшли Буджацькі степи².

П'ятнадцять кілометрів путі пробігли хутко, непомітно.

Шофер озирнувся. Своім запорошеним видом, з віями, густо припудреними сухим інеєм вапняків, він був більше схожий на мірошника, і Сахно мимоволі всміхнулася. Однак, мабуть, і в неї фізіономія не була краща, бо шофер і собі відповів посмішкою.

— До Ялпуху вже недалеко! — гукнув він. — Ми переїдемо поромом через протоку, бо обгинати далеко.

— Добре, — погодилася Сахно.

— Так де ж будемо спинятися на сніданок? На перевозі чи почекаємо Ізмаїла? Ізмаїл ще не скоро — після полудня.

— Не знаю. Де краще, — звірилася на нього Сахно.

— Тоді на перевозі, — зразу вирішив той, — там є непогана корчма. Або і в старого Йонеску. Він мастак засмажити риби з яєчнею. Та й мускат у нього є добрий... для того, хто добре заплатить.

² Буджацькі степи — степи в південній Молдавії.

— Згода. Покуштуємо! -так же весело відповіла Сахно на шоферове підморгування. Задоволено усміхнувшись, той знову відвернувся до руля.

Деякий час Сахно розглядала запорошені шкіряні шоферові плечі й засмаглу потилицю, дивуючись з його гарної французької вимови. Сахно на цьому поталанило: вона не знала жодного румунського слова, і шофер був їй водночас і за перекладача.

Сонце тим часом підбилося ген високо, і навіть скорий рух автомашини нездатний був перемогти його палючих променів. Робилося гаряче. Та й дорога погіршала. Тут, у степу, не було вибитих колій — їздили не часто, і шлях ледве позначався по прибитій витолоченій тирсі. Раз у раз тверді стеблини пірію потрапляли між спиці коліс, заплутувалися там, і це дещо гальмувало розвинений біг. Постійне, невгавне шарудіння отих ламаних стеблин оберталося на монотонний свист і заколисувало.

— Чи скоро ж той чортів перевіз? — гукнула вона, не витримавши, до шофера. — Далєбі, мене вхопить морська хвороба!

Шофер не відповів. Мовчки він збільшив швидкість і тоді простяг руку наперед.

Сахно глянула туди.

Небо наче сіло на степ, переломившись низько над землею ледве помітною смугою. Над смугою самотно бродили дрібні хмаринки, а нижче, під нею, блакить відливала сивою лускою... То рябіла водяна поверхня. До Ялпуху справді було недалеко.

Проте, перехоплюючись із згірка на згірок, довелося їхати ще з добрих півгодини. Тільки в чверть на дванадцятую авто з шорстким вереском зарипіло по прибережному піску.

У цьому місці, біля перевозу, озеро мало оригінальну й чудернацьку форму. Обабіч розливалось воно двома великими

— Згода. Покуштуємо! -так же весело відповіла Сахно на шоферове підморгування. Задоволено усміхнувшись, той знову відвернувся до руля.

Деякий час Сахно розглядала запорошені шкіряні шоферові плечі й засмаглу потилицю, дивуючись з його гарної французької вимови. Сахно на цьому поталанило: вона не знала жодного румунського слова, і шофер був їй водночас і за перекладача.

Сонце тим часом підбилося ген високо, і навіть скорий рух автомашини нездатний був перемогти його палючих променів. Робилося гаряче. Та й дорога погіршала. Тут, у степу, не було вибитих колій — їздили не часто, і шлях ледве позначався по прибитій витолоченій тирсі. Раз у раз тверді стеблини пірію потрапляли між спиці коліс, заплутувалися там, і це дещо гальмувало розвинений біг. Постійне, невгавне шарудіння отих ламаних стеблин оберталося на монотонний свист і заколисувало.

— Чи скоро ж той чортів перевіз? — гукнула вона, не витримавши, до шофера. — Далєбі, мене вхопить морська хвороба!

Шофер не відповів. Мовчки він збільшив швидкість і тоді простяг руку наперед.

Сахно глянула туди.

Небо наче сіло на степ, переломившись низько над землею ледве помітною смугою. Над смугою самотно бродили дрібні хмаринки, а нижче, під нею, блакить відливала сивою лускою... То рябіла водяна поверхня. До Ялпуху справді було недалеко.

Проте, перехоплюючись із згірка на згірок, довелося їхати ще з добрих півгодини. Тільки в чверть на дванадцятую авто з шорстким вереском зарипіло по прибережному піску.

У цьому місці, біля перевозу, озеро мало оригінальну й чудернацьку форму. Обабіч розливалось воно двома великими

безкраїми просторами — ліворуч Ялпухом, праворуч Катлабухом, — а тут, у протоці, супротивний берег вибігав назустріч на кілька кілометрів довгою вузькою косою. Здавалося, грайлива природа, пустуючи, спорудила велетенський мол.

Пором був якраз на цьому березі. Власне, це був і не пором, а великий баркас із широкою палубою, настеленою рівно з бортами. З берега на нього було перекинуто широкі лати. Шофер скерував на них, і, разів зо два добре підстрибнувши (так, що Сахно обидва рази мало-мало не шубовснула у воду), пихкаючи та скрегочучи, авто видряпалося на палубу і там спинилося.

Людей, проте, ні на баркасі, ні близько на березі не було. Не видно було й на тому березі біля куренів, що розташувалися там над самісінькою водою. Шофер заграв у ріжок, проте звук його був слабкий, щоб побудити міцно, мабуть, послулих хазяїв перевозу. Сахно набридло слухати безрезультатну мелодію автомобільних сигналів, вона видобула револьвер і кілька разів випалила. Постріли гулко загриміли над водою, озеро підхопило різкі звуки й далеко покотило їх невгамовною луною.

Постріли відразу ж досягли своєї мети. З куренів вийшли люди, посідали в човен і попливли через протоку.

Але протока була значно ширша, ніж це відразу здалося. Тільки за деякий час можна було добре розглянути веслярів. У човні сиділо троє: старий сивий рибалка і двоє юнаків, міцних, як дуби, з засмаглими обличчями і чорним скуйовдженим волоссям. Вони вправно й гарно загрибали веслами, а старий держав стерно.

— Старий Йонеску з синами, — пояснив шофер. — Клятий гевал позаторік святкував соту весну свого життя. Пережив трьох жінок. Оці дітки — від передостанньої. А останню він, щоб не збрехати, взяв, як йому доходило дев'ятого десятка.

безкраїми просторами — ліворуч Ялпухом, праворуч Катлабухом, — а тут, у протоці, супротивний берег вибігав назустріч на кілька кілометрів довгою вузькою косою. Здавалося, грайлива природа, пустуючи, спорудила велетенський мол.

Пором був якраз на цьому березі. Власне, це був і не пором, а великий баркас із широкою палубою, настеленою рівно з бортами. З берега на нього було перекинуто широкі лати. Шофер скерував на них, і, разів зо два добре підстрибнувши (так, що Сахно обидва рази мало-мало не шубовснула у воду), пихкаючи та скрегочучи, авто видряпалося на палубу і там спинилося.

Людей, проте, ні на баркасі, ні близько на березі не було. Не видно було й на тому березі біля куренів, що розташувалися там над самісінькою водою. Шофер заграв у ріжок, проте звук його був слабкий, щоб побудити міцно, мабуть, послулих хазяїв перевозу. Сахно набридло слухати безрезультатну мелодію автомобільних сигналів, вона видобула револьвер і кілька разів випалила. Постріли гулко загриміли над водою, озеро підхопило різкі звуки й далеко покотило їх невгамовною луною.

Постріли відразу ж досягли своєї мети. З куренів вийшли люди, посідали в човен і попливли через протоку.

Але протока була значно ширша, ніж це відразу здалося. Тільки за деякий час можна було добре розглянути веслярів. У човні сиділо троє: старий сивий рибалка і двоє юнаків, міцних, як дуби, з засмаглими обличчями і чорним скуйовдженим волоссям. Вони вправно й гарно загрибали веслами, а старий держав стерно.

— Старий Йонеску з синами, — пояснив шофер. — Клятий гевал позаторік святкував соту весну свого життя. Пережив трьох жінок. Оці дітки — від передостанньої. А останню він, щоб не збрехати, взяв, як йому доходило дев'ятого десятка.

Сахно заздро поглянула на дідугана і, хоч була й сама щира спортсменка не з останніх, прикинула, що на кулаки вона з ним не визвалася б.

Човен тим часом причалив. Старий Йонеску ввічливо привітав Сахно, потім дружньо потиснув руку шоферові, аж той, скривившись, перехилився через поручні машини.

— Коли вже ти, дідугане, дуба даси? — поцікавився він замість привітання, хукаючи на задубілі пальці.

Дідуган весело усміхнувся і щось відповів.

— Ой, не можу! — вхопився за боки шофер і вибухнув щирим, заразливим сміхом. — А, бий тебе морока! Чи чули ви таке? — звернувся він до зацікавленої Сахно. — Старий надумав учетверте женитися: сумно, каже, без баби! Ха-ха-ха-ха! А церква не дозволяє. Так він, каже, послав попа до чорта, привіз молоду до куреня і живе собі без вінчання. Ну й дідусь, маму його мордує! Подивимося, що то за молода в нього...

Хлопці тим часом приладнали весла — величезні, метрів у шість — по одному з кожного боку, старий Йонеску відштовхнувся, і баркас поволі рушив через протоку. Біля одного весла стояли двоє хлопців, а другим вправлявся сам дідусь.

Для сніданку, отже, було дві перспективи: або сісти знову в авто і, звернувши вбік понад берегом, спинитися в невеличкому селищі, де була рибальська корчма, або попоїсти тут, під небом, біля гостинного куреня старого Йонеску. Шофер обстоював друге, спокушаючи Сахно виключною добротністю Йонескового мускату.

— Його старший син має під Ізмаїлом свої виноградники і, за тутешнім звичаєм, ніколи не забуває за старого свого батька. Щоосені привозить він старому повний човен бурдюків із

Сахно заздро поглянула на дідугана і, хоч була й сама щира спортсменка не з останніх, прикинула, що на кулаки вона з ним не визвалася б.

Човен тим часом причалив. Старий Йонеску ввічливо привітав Сахно, потім дружньо потиснув руку шоферові, аж той, скривившись, перехилився через поручні машини.

— Коли вже ти, дідугане, дуба даси? — поцікавився він замість привітання, хукаючи на задубілі пальці.

Дідуган весело усміхнувся і щось відповів.

— Ой, не можу! — вхопився за боки шофер і вибухнув щирим, заразливим сміхом. — А, бий тебе морока! Чи чули ви таке? — звернувся він до зацікавленої Сахно. — Старий надумав учетверте женитися: сумно, каже, без баби! Ха-ха-ха-ха! А церква не дозволяє. Так він, каже, послав попа до чорта, привіз молоду до куреня і живе собі без вінчання. Ну й дідусь, маму його мордує! Подивимося, що то за молода в нього...

Хлопці тим часом приладнали весла — величезні, метрів у шість — по одному з кожного боку, старий Йонеску відштовхнувся, і баркас поволі рушив через протоку. Біля одного весла стояли двоє хлопців, а другим вправлявся сам дідусь.

Для сніданку, отже, було дві перспективи: або сісти знову в авто і, звернувши вбік понад берегом, спинитися в невеличкому селищі, де була рибальська корчма, або попоїсти тут, під небом, біля гостинного куреня старого Йонеску. Шофер обстоював друге, спокушаючи Сахно виключною добротністю Йонескового мускату.

— Його старший син має під Ізмаїлом свої виноградники і, за тутешнім звичаєм, ніколи не забуває за старого свого батька. Щоосені привозить він старому повний човен бурдюків із

найкращим вином. Старий ховає його в кигниці³ під озером. Такого мускату ви не куштували ніколи. Старий видержує його по п'ять-шість років

Сахно було однаково, і вона пристала на шоферову пропозицію.

Юнаки винесли велике рядно, простелили його на піску біля води і розклали на ньому всі, які були, ласощі — бринзу, малай⁴, елевенджі⁵, плачінте⁶, патлажене⁷ і парений солодкий кіпер⁸. Незабаром з'явилася й славнозвісна, особливо рекомендована шофером, риба з ячнею. Після того старий Йонеску власноручно приніс із кигниці добрий глек рожевого, прозорого й запашного мускату. Вклонившись, він поставив його посеред імпровізованого столу і, ще раз вклонившись, перепросив, що прислуговує сам з синами, бо дружини його немає — виїхала якраз до Ізмаїла на базар.

Невгамовний Чіпаріу — так звали шофера (перед тим, як сісти снідати, він чемно відрекомендувався, як цього вимагали місцеві звичаї) — склеїв на це досить недвозначну міну і, користуючись із не знайомої господареві французької мови, вголос висловив думку, що бідна маритати⁹, мабуть, сидить у курені чи в льоху, де ховає її від чужого ока ревнивий Отелло-Йонеску.

Сніданок проходив досить жваво і весело. Після двох кухлів мускату старий Йонеску залишив свою величавість, розбалакався й гостинно частував гостей. Плуताючи румунські, старослов'янські, українські та болгарські слова, а більше на мигах, розповів він Сахно навіть дещо з тутешніх звичаїв і з

³ Льох.

⁴ Перепічки з кукурудзяного борошна.

⁵ Такий же малай, тільки як пиріг з бринзою.

⁶ Пиріжки на маслі з яблуками.

⁷ Помідори.

⁸ Перець.

⁹ Молодиця.

найкращим вином. Старий ховає його в кигниці³ під озером. Такого мускату ви не куштували ніколи. Старий видержує його по п'ять-шість років

Сахно було однаково, і вона пристала на шоферову пропозицію.

Юнаки винесли велике рядно, простелили його на піску біля води і розклали на ньому всі, які були, ласощі — бринзу, малай⁴, елевенджі⁵, плачінте⁶, патлажене⁷ і парений солодкий кіпер⁸. Незабаром з'явилася й славнозвісна, особливо рекомендована шофером, риба з ячнею. Після того старий Йонеску власноручно приніс із кигниці добрий глек рожевого, прозорого й запашного мускату. Вклонившись, він поставив його посеред імпровізованого столу і, ще раз вклонившись, перепросив, що прислуговує сам з синами, бо дружини його немає — виїхала якраз до Ізмаїла на базар.

Невгамовний Чіпаріу — так звали шофера (перед тим, як сісти снідати, він чемно відрекомендувався, як цього вимагали місцеві звичаї) — склеїв на це досить недвозначну міну і, користуючись із не знайомої господареві французької мови, вголос висловив думку, що бідна маритати⁹, мабуть, сидить у курені чи в льоху, де ховає її від чужого ока ревнивий Отелло-Йонеску.

Сніданок проходив досить жваво і весело. Після двох кухлів мускату старий Йонеску залишив свою величавість, розбалакався й гостинно частував гостей. Плуताючи румунські, старослов'янські, українські та болгарські слова, а більше на мигах, розповів він Сахно навіть дещо з тутешніх звичаїв і з

³ Льох.

⁴ Перепічки з кукурудзяного борошна.

⁵ Такий же малай, тільки як пиріг з бринзою.

⁶ Пиріжки на маслі з яблуками.

⁷ Помідори.

⁸ Перець.

⁹ Молодиця.